

УДК 316.362:[323.3:63-051(=161.2)]:613.88]”18/19” (043.3)
DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-215-235-239

ПИЛИПЧУК Віталій Анатолійович –
аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9379-6285>
e-mail: vitaliy1984@gmail.com

КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ ЕТНОСОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗВИЧАЄВО-ОБРЯДОВІЙ СФЕРІ ТРАДИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНЦІВ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.

У статті розкрито основні категорії наукової проблеми етносоціальне виховання підлітків у звичаєво-обрядовій сфері традиційної системи українців XIX – початку XX ст.

Традиційне суспільство XIX – першої чверті XX ст. трактується як селянське, з урахуванням усіх «культурних вливань» міста.

Народну педагогіку XIX – першої чверті XX ст. автор розглядає як галузь емпіричних педагогічних знань і досвіду українців у вихованні та соціалізації дітей у сукупності традиційних форм, методів, засобів, що формувалась на основі взаємодії дітей і дорослих у процесі їх спільної життєдіяльності та спрямована на підготовку наступного покоління до життя, оволодіння духовно-соціальним і трудовим досвідом. У свою чергу етнопедогогіка розглядається як наука, предметом вивчення якої є народна педагогіка, закономірності становлення й розвитку виховання у традиційних культурах під впливом соціальних, економічних та інших факторів, їх відображення й функціонування у сучасній виховній системі.

Звичаєво-обрядова сфера традиційної системи українців розкривається у табуванні, традиціях, звичаях і обрядах, святах і ритуалах, іграх, формах побуту.

Статтєво-вікова структура традиційного суспільства у XIX – першій чверті XX ст. розглядається в дослідженні як неформалізований інститут, що зумовлював відповідні розрізняювальні ознаки в культурі, поведінці та функціях і призводив до виокремлення відповідних статтєво-вікових груп. У системі статтєво-вікової стратифікації традиційного суспільства українців окреме місце посідала вікова група підлітків (отроків) – хлопчиків і дівчаток від 7 до 14 років.

Соціалізація підлітків у традиційному суспільстві XIX – першої чверті XX ст. трактується як процес засвоєння індивідом основних навичок життєзабезпечення та норм поведінки, певної системи знань, норм та цінностей.

Під вихованням підлітків XIX – першої чверті XX ст. автор розуміє цілеспрямований вплив на оволодіння духовно-соціальним і трудовим досвідом покоління у ході соціально-педагогічної взаємодії дорослих і дітей у процесі їх спільної життєдіяльності.

Етносоціальне виховання трактується як процес становлення дитини як представника певного етносу через інтеріоризацію тих культурних та соціальних цінностей і відносин, які складають основу суспільного буття етносу; це опанування людиною цінностей, настанов, зразків поведінки, що притаманні даному етносу, відтворення нею соціальних зв'язків і соціального досвіду етносу, перетворення цього досвіду на особисте надбання.

Селянська сім'я у традиційному суспільстві XIX – першої чверті XX ст. розглядається як соціальний інститут з упорядкованим механізмом внутрішніх відносин, із чітко фіксованими обов'язками кожного її члена.

Поняття «сімейне виховання XIX – першої чверті XX ст.» автор розглядає як форму виховання, що ґрунтувалась на досвіді народу у сукупності народних форм, методів, засобів виховання та соціалізації; поєднанні цілеспрямованих, усвідомлених та соціально бажаних дій батьків з повсякденним впливом родинного побуту; взаємодії дітей і батьків у процесі спільної життєдіяльності.

Ключові слова: *традиційне суспільство, традиційна сільська сім'я, етнопедогогіка та народна педагогіка, соціалізація, статтєво-вікова стратифікація, підлітки (отроки), виховання, сімейне виховання, етносоціальне виховання, звичаєво-обрядова сфера.*

PYLYPCHUK Vitalii Anatoliyovych –
postgraduate student of the Department of Pedagogy and
Special Education of Volodymyr Vynnychenko
Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9379-6285>
e-mail: vitaliy1984@gmail.com

CATEGORICAL APPARATUS OF THE SCIENTIFIC PROBLEM OF ETHNO-SOCIAL UPBRINGING OF ADOLESCENTS IN THE CUSTOMARY AND CEREMONIAL SPHERE OF THE TRADITIONAL SYSTEM OF UKRAINIANS IN THE XIX AND EARLY XX CENTURIES

The article reveals the main categories of the scientific problem of ethno-social education of adolescents in the customary and ceremonial sphere of the traditional system of Ukrainians in the nineteenth and early twentieth centuries.

The traditional society of the nineteenth – the first quarter of the twentieth centuries is interpreted as peasant, taking into account all the "cultural infusions" of the city.

The author considers the folk pedagogy of the nineteenth – the first quarter of the twentieth centuries as a branch of empirical pedagogical knowledge and experience of Ukrainians in the upbringing and socialization of children in conjunction of traditional forms, methods, means, which was formed on the basis of the interaction of children and adults in the process of their common vital activity and is aimed at preparing the next generation for life, mastering spiritual, social and work experience. In turn, ethnopedagogy is considered as a science, the subject of study of which is folk pedagogy, the patterns of formation and development of education in traditional cultures under the influence of social, economic and other factors, their reflection and functioning in the modern educational system.

The customary and ceremonial sphere of the traditional system of Ukrainians is revealed in taboos, traditions, customs and rites, holidays and rituals, games, forms of everyday life.

The gender-age structure of traditional society in the nineteenth – the first quarter of the twentieth centuries is considered in the study as a non-formalized institution that determined the relevant discriminative features in culture, behavior and functions and led to the separation of the relevant sex-age groups. In the system of gender-age stratification of the traditional society of Ukrainians, a separate place was occupied by the age group of adolescents (youths) – boys and girls from 7 to 14 years old.

The socialization of teenagers in the traditional society of the nineteenth – the first quarter of the twentieth centuries is interpreted as the process of the individual's assimilation of basic life support skills and norms of behavior, a certain system of knowledge, norms and values.

Under the upbringing of adolescents of the nineteenth – the first quarter of the twentieth centuries, the author understands the purposeful influence on the mastery of the spiritual-social and labor experience of generations during the socio-pedagogical interaction of adults and children in the process of their common vital activity.

Ethno-social upbringing is interpreted as the process of development of the child as a representative of a certain ethnos through the interiorization of those cultural and social values and relations that form the basis of the social being of the ethnos; this is a person's mastery of values, guidelines, patterns of behavior inherent in this ethnos, a person's reproduction of social connections and social experience of the ethnos, the transformation of this experience into a personal property.

The peasant family in the traditional society of the nineteenth – the first quarter of the twentieth centuries is considered as a social institution with an ordered mechanism of internal relations, with clearly fixed duties of each of its members.

The author considers the concept of "family education of the nineteenth – the first quarter of the twentieth centuries" as a form of education that was based on the experience of the people in conjunction of folk forms, methods, means of education and socialization; in a combination of purposeful, conscious and socially desirable actions of parents with the everyday influence of family life; in the interaction of children and parents in the process of common vital activity.

Key words: *traditional society, traditional rural family, ethnopädagogy and folk pedagogy, socialization, sex-age stratification, adolescents (youths), upbringing, family upbringing, ethno-social upbringing, customary and ceremonial sphere.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Серед актуальних проблем розвитку і зміцнення української держави важливе місце посідає засвоєння історичного, традиційного досвіду українського народу у вихованні підрастаючого покоління.

У вік глобалізації та інтеграції традиційні етнічні цінності декому можуть здаватися архаїчними і неістотними, але сучасні реалії вимагають урахувати етнічний фактор, адже у випадку вступу України в Європейську спільноту саме етнічна самобутність сприятиме тому, що певний етнос не розчиниться безслідно серед інших народів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема етносоціального виховання підлітків у звичаєво-обрядовій сфері не отримала належної уваги з боку науковців.

Виховання дітей в українській традиційній сім'ї в контексті етнічної складової опосередковано чи фрагментарно розглянуто в працях сучасних українських дослідників Б. Ковбас, В. Костів, В. Кравець, О. Кравченко, Т. Окольнічої, Н. Побірченко, В. Федяєвої, В. Щербини та ін.

Дослідженню процесів соціалізації дітей у життєдіяльності української селянської родини присвячено наукові доробки Н. Жмуд, А. Забловського, О. Кісь, І. Щербак та ін.

Мета статті – розкрити категоріальний апарат наукової проблеми етносоціального виховання підлітків у звичаєво-обрядовій сфері традиційної системи українців XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із важливих аспектів наукового дослідження будь-якого педагогічного явища є обґрунтування категоріального апарату наукової проблеми, що вивчається. До ключових понять дисертації відносимо: *традиційне суспільство, традиційна сільська сім'я, етнопедагогіка та народна педагогіка, соціалізація, статеві-вікова стратифікація, підлітки (отроки), виховання, сімейне виховання, етносоціального виховання, звичаєво-обрядова сфера.*

Насамперед, зупинимося на розкритті поняття «традиційне суспільство» XIX – першої чверті XX ст., для якого властивим було домінування сільського господарства.

XIX – перша чверть XX ст. – це час суспільних, політичних, економічних перетворень. Виокремлення саме XIX – першої чверті XX ст. в

окремий період історії розвитку педагогічної думки є доцільним з огляду на його культурницький та народницький характер. Саме у цей час основною метою педагогічних пошуків педагогів було збирання, висвітлення й розкриття народної педагогіки: звичаїв, обрядів, традицій, релігійних вірувань, символів, народного мистецтва, іграшок тощо.

Вітчизняні науковці використовують поняття «традиційне суспільство» враховуючи особливості розвитку і функціонування українського суспільства у XIX – першої чверті XX ст., зосереджуючи значну увагу на соціально-економічних, політичних та ідеологічних критеріях [1; 2; 4].

Сучасні українські науковці розглядають традиційне суспільство XIX – першої чверті XX ст., як селянське, з урахуванням усіх «культурних впливів» міста. Особливістю такого суспільства було те, що воно формувалося у процесі взаємодії «язичницької» свідомості з християнством, унаслідок чого виникали різноманітні синкретичні форми, що були світоглядними засадами колективної життєдіяльності [1; 2].

Унаслідок життєдіяльності українського традиційного суспільства сформувався певний педагогічний досвід, який перейшов у народну педагогіку.

Народна педагогіка є галуззю емпіричних педагогічних знань і досвіду народу у вихованні, у сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання та навчання [4]. Зміст і методи народної педагогіки базувалися на народному світобаченні й народній психології, тобто народна педагогіка витворювалася відповідно до народної філософії [1; 4].

У XIX – першій чверті XX ст. формується достатньо повне наповнення української народної педагогіки: система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, спрямованих на формування світогляду та ціннісних орієнтацій дітей та молоді, передавання їм соціального досвіду, досягнень попередніх поколінь.

У цей історичний період відбувався процес трансмісії народної педагогіки українців у часі: збереження етнокультурних родинних традицій, наступності у вихованні, акцентувалася увага на значенні ролі матері й батька, а також всієї родини у вихованні дитини, формувалася оригінальний, національно забарвлений образ дитинства,

виховання та соціалізація здійснювалися відповідно до вікових періодів у розвитку дитини та у межах системи цінностей, пов'язаних з народними традиціями в сімейних і суспільних взаєминах та загальних формах народної педагогіки. Саме народна педагогіка була своєрідним світобаченням та світорозумінням дитини, формувала цілісний життєвий досвід, сприяла досягненню розуміння різних сторін соціального життя та самоутвердження в ньому.

Отже, народну педагогіку XIX – першої чверті XX ст. розглядаємо як галузь емпіричних педагогічних знань і досвіду українців у вихованні та соціалізації дітей у сукупності традиційних форм, методів, засобів, що формувалась на основі взаємодії дітей і дорослих у процесі їх спільної життєдіяльності та спрямована на підготовку наступного покоління до життя, оволодіння духовно-соціальним і трудовим досвідом.

Народна педагогіка взаємозв'язана з *етнопедагогікою*. Зупинимось на розгляді цього взаємозв'язку.

Термін «етнопедагогіка» запроваджено у 1970-ті рр. [4]. Це поняття позначає молоду галузь педагогіки, що зумовлює його відсутність у словниках української мови. Традиційно в довідковій літературі значаться слова «етнос», «етнічний», «етнологія». Перші спроби узагальнення народно-педагогічних поглядів були здійснені в межах етнології.

Етнопедагогіка – це наука, предметом вивчення якої є народна педагогіка, закономірності становлення й розвитку виховання у традиційних культурах під впливом соціальних, економічних та інших факторів, їх відображення й функціонування у сучасній виховній системі [4].

Народна педагогіка певної етнічної спільноти – це цілісна система впливів на особистість, спрямована на її соціалізацію та всебічний розвиток. Народна педагогіка – це емпіричні педагогічні знання і сам досвід народу у справі виховання [4].

Вивчення народної української педагогіки XIX – першої чверті XX ст. передбачає використання етнографічних досліджень побуту, дитячої субкультури, сімейного та громадського виховання, їх осмислення та систематизацію.

Зауважимо, що основними вимогами до дослідження етнопедагога є цілісність та системність. Специфіка використання джерел в етнопедагогіці вимагає фіксації широкого спектру культури досліджуваної групи, орієнтуючись на предмет свого дослідження. Аналіз окремих елементів виховного середовища неможливий без цілісного уявлення про структурні рівні системи виховання у цілому.

Цілі та завдання народної педагогіки XIX – першої чверті XX ст. знайшли відображення у *звичаєво-обрядовій сфері* традиційної системи українців, а саме у табуванні, традиціях, звичаях і обрядах, святах і ритуалах, іграх, формах побуту у широкому значенні цього слова та характеризувалися використанням різних форм взаємодії, певних моральних регуляторів поведінки, достатньо стійких для кожного вікового періоду, чіткої

субординації й етапів переходу від одного вікового періоду до іншого.

Категорія звичаєво-обрядова сфера – споконвічне і глобальне явище людської культури, головним завданням якої було оберігати та пропагувати духовні цінності, навколо яких організовувалося життя суспільства. Звичаєво-обрядова сфера безпосередньо впливала на організацію господарського, економічного, культурного життя кожного члена суспільства.

Вивчаючи традиційну модель етносоціального виховання у звичаєво-обрядовій сфері, ми не можемо обійти питання про *статеву-вікову стратифікацію*. Статеву-вікову структуру традиційного суспільства у XIX – першій чверті XX ст. розглядається в дослідженні як неформалізований інститут, що зумовлював відповідні розрізнявальні ознаки в культурі, поведінці та функціях і призводив до виокремлення відповідних статево-вікових груп: дітей, молоді, одружених чоловіків та жінок, літніх людей.

Статеву-вікову структуру включає такі елементи: 1) нормативні критерії віку, тобто вікову термінологію; 2) вікові стереотипи, – риси і властивості, приписувані і програмовані особам певного віку в якості уявної норми; 3) символізацію вікових процесів – уявлення про те, як повинні відбуватися ріст, розвиток і перехід індивіда з однієї вікової стадії в іншу; 4) вікові обряди-ритуали, за допомогою яких структурується життєвий цикл.

У системі статево-вікової стратифікації традиційного суспільства українців окреме місце посідала вікова група *підлітків (отроків)*. Роль та значення цієї статево-вікової групи залежали від того, за допомогою яких обрядово-світоглядних явищ культура сприймала, виявляла та легітимізувала життєвий шлях індивіда, його статевої та вікової відмінності.

В українському традиційному суспільстві XIX – першої чверті XX ст. соціальна верства «підлітки» (отроки) вирізнялась з-поміж інших вікових категорій. На підставі записів етнографів XIX – першої чверті XX ст. можемо припустити, що «отроцтво» (підлітковий період) був періодом життя хлопчиків і дівчаток від 7 до 14 років [3].

У цей віковий період життя дитини найбільш інтенсивним та змістовно наповненим був процес її соціалізації: індивід опановував засадничі культурні цінності, соціальні норми та моделі поведінки.

У дисертації *соціалізація підлітків у традиційному суспільстві XIX – першої чверті XX ст.* трактується як процес засвоєння індивідом основних навичок життєзабезпечення та норм поведінки, певної системи знань, норм та цінностей, що дозволяло йому функціонувати повноправним членом суспільства та важливий механізм збереження етнічної традиції, підтримання стабільності усієї соціальної структури селянської спільноти. Соціалізація включала як соціально-контрольовані процеси цілеспрямованого впливу на особистість, так і стихійні, спонтанні процеси, що впливали на її формування.

У роботі використовуються поняття «*первинна соціалізація*» та «*трудова соціалізація*». Під

первинною соціалізацією розуміємо обрядову діяльність суспільства, пов'язану з народженням дитини, що знайшла своє відображення в так званих обрядах «соціального народження» (перше купання, ім'янаречення, перше обрізання волосся, хрещення тощо) і яка була спрямована на включення дитини у свою корпоративну групу як потенційно повноправного її члена.

У свою чергу під *трудовою соціалізацією* розуміємо діяльність суспільства, спрямовану на залучення підлітків в активне соціально-господарське життя сім'ї, родини, громади в цілому, що сприяла оволодінню необхідними формами соціальної взаємодії та трудовими знаннями і навичками.

Складником соціалізації є процес виховання, що сприяє підвищенню її ефективності. Якщо в широкому значенні виховання розуміють, як функцію людського суспільства, що передбачає передання молодшому поколінню накопичених цінностей, то поняття «традиційне виховання» в педагогіці часто розуміють як синонім до поняття «народна педагогіка», тому під *вихованням* підлітків XIX – першої чверті XX ст. розуміємо цілеспрямований вплив на оволодіння духовно-соціальним і трудовим досвідом поколінь, за допомогою якого індивіду намагалися прищепити бажані риси та властивості у ході соціально-педагогічної взаємодії дорослих і дітей у процесі їх спільної життєдіяльності.

Отже, на основі здійсненого аналізу категоріального апарату, стає можливим визначення основного поняття дисертації – «*етносоціальне виховання*», яке розглядаємо у дисертації як процес становлення дитини як представника певного етносу через інтеріоризацію тих культурних та соціальних цінностей і відносин, які складають основу суспільного буття етносу; це опанування людиною цінностей, настанов, зразків поведінки, що притаманні даному етносу, відтворення нею соціальних зв'язків і соціального досвіду етносу, перетворення цього досвіду на особисте надбання.

У XIX – першій чверті XX ст. формується достатньо повне наповнення етносоціального виховання: система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, спрямованих на формування світогляду та ціннісних орієнтацій дітей, передавання їм соціального досвіду, досягнень попередніх поколінь [6].

На нашу думку, вивчення етносоціального виховання пов'язане з такими проблемами як:

1. Вивчення процесів соціалізації, її засобів, методів та специфічних способів засвоєння дитьми культури свого народу.

2. Дослідження взаємозв'язку між вихованням дітей та іншими аспектами життєдіяльності суспільства. Особлива увага приділяється звичаєво-обрядовій сфері, що визначала цілі та засоби виховання, а також здійснювала функцію контролюючого характеру.

Без перебільшення можна сказати, що середовищем, у якому відбувалося етносоціальне виховання, формувався майбутній член суспільства, була сім'я.

У традиційному суспільстві поняття сім'ї ототожнювалось із веденням власного госпо-

дарства, тому до сім'ї входили ті її члени, які об'єднувалися не лише на основі шлюбу чи кровної спорідненості, а й ті, що мешкали в одному «дворі» і були пов'язані спільним побутом, господарством і взаємною відповідальністю [5].

Традиційна українська сільська сім'я, проіснувала до 1920-х років. Незважаючи на посилення процесів індустріалізації та урбанізації, ще навіть на початку XX ст. на території України 92 % населення було зайнято сільським господарством [1; 3]. У такому типі сім'ї збереглися народна ментальність, вірування, культура і побут як у селянській родині. Тому цілком логічним, на нашу думку, виявляється інтерес до вивчення життєдіяльності селянської сім'ї та виховання дітей у ній.

У дисертації селянську сім'ю у традиційному суспільстві XIX – першої чверті XX ст. розглядаємо як соціальний інститут з упорядкованим механізмом внутрішніх відносин, із чітко фіксованими обов'язками кожного її члена відповідно до статево-вікового розподілу праці та виховання дітей. Саме сім'я відігравала провідну роль у збереженні і передачі етнічної культури, адже при ослабленні сімейно-родинних зв'язків механізм етносоціального виховання порушується. В українській сім'ї зберігалася самобутність та автентичність і акумулювалися традиції, культура, релігія, мова, цінності.

У дисертації використовуємо поняття «*сімейне виховання XIX – першої чверті XX ст.*», яке розглядаємо як форму виховання, що ґрунтувалося на досвіді народу у сукупності народних форм, методів, засобів виховання та соціалізації; поєднанні цілеспрямованих, усвідомлених та соціально бажаних дій батьків з повсякденним впливом родинного побуту; взаємодії дітей і батьків у процесі спільної життєдіяльності; спрямовуванні на підготовку дітей до життя в існуючих соціальних умовах, набуття ними знань, умінь і навичок, необхідних для трудового життя в умовах традиційного суспільства.

Особливістю сімейного виховання в українській селянській родині досліджуваного періоду є те, що воно не зводилося лише до передачі дитині морально-етичних, трудових норм, правил фізичного розвитку, а й передбачало практичну реалізацію цих норм та правил, переведення їх у стійку звичку в родинному колі.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, розкриття категорії нашого дослідження сприятиме, на нашу думку, достовірності аргументації та широкому охопленню обраної проблеми.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Жмуд Н. Етнічні стереотипи статевого виховання та поведінки. *НТЕ*. 2003. № 3. С. 78–82.
2. Забловський А. Соціалізація дитини в традиційній культурі українців XIX – поч. XX століть: ритуально-аритуальні аспекти. *Вісник Київ. ун-ту імені Т. Шевченка*. К., 2004. Вип. 74–76. С. 76–80.
3. Записки етнографічного товариства. К.: Укр. Акад. наук, 1920. Кн. 1. 63 с.
4. Сявавко Є. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. К.: Наукова думка, 1974. 152 с.

5. Prof V., Kowalewsky M.. Mariage among the early slavs. *Folklore, Quarterly Reviv of Myth*. Lond., 1890. 84 s.

6. Worobec C. Temptress or virgin? The precarious sexual position of women in postemancipation Ukrainian peasant society. *Slavic Review*, Vol. 49. № 2. 2008. Pp. 227–238.

REFERENCES

1. Zhmud, N. (2003). Etnichni stereotypy statevoho vykhovannia ta povedinky. [Ethnic stereotypes of sexual education and behavior]. *Vinnitsa*. № 3. S. 78–82. [in Ukrainian]

2. Zablovskiy, A. (2004). Sotsializatsiia dytyny v tradytsiinii kulturi ukrainsiv XIX – poch. XX stolit: rytualno-arytualni aspekty. [Socialization of a child in the traditional culture of Ukrainians XIX – beginning. XX centuries: ritual and ritual aspects]. *Kyiv. Vyp. 74–76. S. 76–80*. [in Ukrainian]

3. *Zapysky etnografichnoho tovarystva* (1920). [Notes of the Ethnographic Society]. *Kyiv. 63 s*. [in Ukrainian]

4. Siavavko, Ye. (1974). *Ukrainska etnopedahohika v yii istorychnomu rozvytku*. [Ukrainian ethnopedagogy in its historical development]. *Kyiv. 152 s*. [in Ukrainian]

5. Prof, V., Kowalewsky, M. (1890). Mariage among the early slavs. [Mariage among the early slavs]. *Folklore, Quarterly Reviv of Myth, Lond 84 s*. [in England]

6. Worobec, C. (2008). Temptress or virgin? The precarious sexual position of women in postemancipation Ukrainian peasant society. [Temptress or virgin? The precarious sexual position of women in postemancipation Ukrainian peasant society *Slavic Review*]. *Slavic Review*. Pp. 227–238. [in England]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПИЛИПЧУК Віталій Анатолійович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PYLYPCHUK Vitalii Anatoliyovych – postgraduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 02.08.2024 р.

УДК 378.37.012:[37.013:005.336.2]

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-215-239-244

ПОЛЯНСЬКА Катерина Степанівна –

викладач кафедри українознавства

Вінницького національного медичного

університету імені М. І. Пирогова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7489-1534>

e-mail: katya-10@ukr.net

РОЛЬ ПОЗААУДИТОРНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів вищих закладів освіти. Висвітлено можливості позааудиторної виховної роботи у формуванні комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Розглянуто питання впливу позааудиторної виховної роботи на формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів на основі використання кращих зразків вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду з метою пошуку інноваційних підходів до освітньо-виховної діяльності.

Дослідженням охоплено період 2022–2024 років, коли світова науково-педагогічна спільнота переживає глибокі соціальні й політичні зміни. На основі аналізу глобальних викликів, як пандемія, геополітичні конфлікти та їхнього впливу на адаптацію іноземних студентів до нового культурного середовища визначено основні підходи до стратегії виховної роботи з студентами вищих закладів медичної освіти. Відзначено, що результативність виховної роботи залежить від якості культурного простору, створеного для студентів в умовах вимушеного гібридного навчання. Окреслено можливі шляхи підвищення ефективності виховної роботи з іноземними студентами в умовах сучасної нестабільності та глобальних змін, як заборони їх свідомого включення у природне іншомовне оточення, незважаючи на соціальні обмеження.

Представлено сучасні виховні технології викладача-куратора іноземних студентів, які використовуються у позааудиторній виховній роботі та сприяють формуванню культури міжнаціонального спілкування майбутніх фахівців, а саме: інтерактивних технологій, інформаційно-комунікаційні, особистісно-орієнтованого виховання, формування творчої особистості, розвитку критичного мислення, створення ситуації успіху, життєвого проектування, колективних творчих справ, здоров'язберігаючі. Завдання виховання завжди включає в себе завдання організації спеціальної провідної діяльності, яка слугує виховній меті.

Ключові слова: міжнаціональний, культура, виховна робота, міжнаціональне спілкування, іноземні студенти, культура міжнаціонального спілкування

POLYANSKA Catherine Stepanivna –

Lecturer at the Departmen of Ukrainian Studies,

Vinnitsia National Medical University

named after Mykola Ivanovych Pirogov

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7489-1534>

e-mail: katya-10@ukr.net

THE ROLE OF EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL WORK OF FOREIGN STUDENTS IN THE FORMATION OF A CULTURE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

The article substantiates the relevance of the problem of forming a culture of international communication of foreign students of higher education institutions. The possibilities of extracurricular educational work in the formation of communicative competence of future specialists are highlighted. The article considers the influence of extracurricular educational work on the formation of a culture of international